

Magdalena Nigoević
Split

DIJALEKTALNI LEKSEMI
U TROGIRSKOM ČAKAVSKOM GOVORU
I GOVORU CONEGLIANA U ITALIJI

UDK:81' 27

811.163.42' 282(497.5 Trogir): 811.131.1' 282 (450 Conegliana)

Rukopis primljen za tisak 20.05.2001.

Čakavska rič, Split,

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Joško Božanić, Josip Lisac

Sociolingvističko istraživanje komparativnoga tipa vođeno je s ciljem ispitivanja dijalekta kao posebnosti u integrativnim procesima. Provedeno je empirijsko istraživanje primjenom upitnika sa strukturalnim obilježjima i skalama učestalosti uporabe dijalektalnih leksema u svakodnevnom govoru u Trogiru (Hrvatska) i Coneglianu (Italija). Klasificirani i analizirani rezultati pokazuju neznatno jače izraženu uporabu dijalektalnih leksema u Trogiru.

Ključne riječi: sociolingvističko istraživanje, komparativna metoda, dijalekt, leksem, skala učestalosti

UVOD

U suvremenim procesima globalizacije i integracije sve je manji broj jezika koji sudjeluju u komunikaciji i razvijaju različite interakcijske društvene oblike. Svakodnevno odumiru tzv. mali jezici. Na svjetskom lingvističkom atlasu, posebice na prostoru Europe, gube se regionalne varijante i iščezavaju dijalekti. Razlozi su uglavnom izvanlingvističke prirode jer zbog niza interakcija brojne društvene pojave i procesi utječu na lingvi-

stička kretanja; npr. razni institucionalni utjecaji, škola i obrazovanje, mediji (novine, televizija, film, video i drugi, tzv. novi mediji), politika i religija. Očite su i promjene načina i stila života, kao i niza aspekata slobodnoga vremena, uz velike prostorne i socijalne migracije stanovništva.

Jezik je sastavni dio nacionalnog identiteta, a dijalekt simbolizira pripadnost lokalnoj kulturi, lokalnoj tradiciji i lokalnom identitetu. Nestankom svakog pojedinog dijalekta nestaje i dio povijesti jednoga naroda, njegovi korijeni i izvori. Stoga smo izabrali dijalekt kao *predmet istraživanja*, procjenjujući njegovu aktualnost i primjerenost sadašnjim društvenim zbivanjima, kao i lingvističkim kretanjima ne samo u Hrvatskoj, već i šire, u Europi.

Uočavajući i sagledavajući posebnosti pojedinih kultura empirijskim istraživanjem dijalekata, pretpostavili smo moguću integraciju u kojoj će svaki pojedini element, sa svojim kulturnim i povijesnim nasljeđem, pridonijeti ostvarivanju zajedništva. To je, uostalom, i bila naša temeljna *opća hipoteza* u ovom sociolingvističkom istraživanju komparativnoga tipa.

INTERAKCIJA DIJALEKTA I JEZIKA

Različiti autori slažu se s tvrdnjom da je mjesto dijalekta točno određeno prema jeziku. Dijalekt se specificira kao »podjedinica u odnosu na jezik«¹, te kao podsistem u »hijerarhijski višem ali vrlo teško odredivom sistemu, jeziku«². Raspravlja se o sociolingvističkoj subordinaciji dijalekta, podvrstama ili podvarijantama jednoga jezika. Mjesto dijalekta u sistemu implicira vrijednosne sudove, pa se dijalekt često određuje kao inferioran u odnosu na standardni jezik. Sociologijski bi se to možda i moglo opravdati jer u suvremenim društvima dijalekt ne može odgovoriti izazovima modernoga i postmodernoga doba. Dijalekt tako postaje otežavajuća okolnost u integracijskim procesima. On ne uspijeva pokriti sve funkcije koje može obuhvatiti jedan suvremeni standardni jezik, jer je dijalekt po svojem određuju lokalnoga, odnosno regionalnoga karaktera. Berruto stoga piše:

“I dialetti sono le •varietà definite nella dimensione diatopica (geografica), tipiche e tradizionali di una certa regione, area o località”.³

¹ Joshua A. Fishman, *Sociologija jezika*, Svjetlost, Sarajevo, 1978., str. 37.

² Dubravko Škiljan, *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb, 1985., str. 135.

³ Gaetano Berruto, *Fondamenti di sociolinguistica*, Laterza, Roma-Bari, 1995, str. 222.

No, pojedini lingvisti takve bi teze ocijenili neutemeljenima jer povijesne činjenice pokazuju kako je zapravo pitanje političke odluke kada će neki jezik postati dijalekt i obrnuto. Podcjenjivačkim odnosom prema dijalektu narodi se lišavaju raznolikosti i jezičnoga bogatstva. Sociolingvist Trudgill to objašnjava na sljedeći način:

“We have to acknowledge that much dialect loss in modern Europe is due to processes connected with geographical mobility and urbanization which are probably sociolinguistically inevitable. There is nothing we can or would wish to do about that. What we can work against is that kind of dialect loss which is the result of attitudinal factors. In most European countries, although the majority of the population do not speak the standard variety, they are discriminated against in various ways and made to feel that their native vernacular dialects are inferior, not only socially, which is unfortunately true, but also linguistically, which is most emphatically not true. It is hardly surprising, therefore, if many of them try to shift to the standard variety even if, at some level of consciousness, they do not really want to.”⁴

I onda kada se ovlada standardnim jezikom, koji je neorganski, norma i rezultat političkoga dogovora, ostaju tragovi dijalekta. J. Lisac smatra kako je u cjelokupnom jezičnom ponašanju “...svakako pitanje prestiža bitno; ali uz gubljenje lokalnog pod pritiskom zahtjeva komunikacije među ljudima, postoji i suprotna tendencija...”⁵ koja teži za individualnošću i ostaje vjerna tradicijama koje su se u njezinu krilu razvile. Zbog vjernosti korijenima i radi očuvanja tradicije, dijalekti su najbolji i najadekvatniji pokazatelji pripadnosti istoj kulturi i istoj povijesti.

OBRAZLOŽENJE ODABIRA

U ovom istraživanju odabrali smo govor dvaju gradova u kojima je venecijanski jezik ostavio svoje tragove. Opći je cilj bio pokazati što je od tih utjecaja još i danas živo i u kojoj se mjeri aktualizira u svakodnevnom životu ispitane populacije.

---

⁴ Peter Trudgill, *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*, Penguin Books, Harmondsworth, revised edition, 1995, str. 180.

⁵ Josip Lisac, *Iz sociolingvističke problematike goranskih kajkavskih govora*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, sv. 25 (15), Zadar, 1986., str. 41.

Naša temeljna *posebna hipoteza* je bila: kako ne postoji jedinstveni čakavski dijalekt, tako ne postoji ni jedinstveni venetski dijalekt. Uostalom, i Brozović dijalekt definira kao »apstraktni organski idiom« koji je »...rezultat apstrahiranja zajedničkih osobina većeg ili manjeg broja mjesnih govora«. ⁶

Zbog tih razloga planirano je sociolingvističko istraživanje, s komparativnim pristupom kao temeljnim metodološkim odnosom. Jedan od posebnih istraživačkih ciljeva bio je mjerenje učestalosti uporabe "istih" dijalektalnih leksema u trogirskom čakavskom govoru (u Hrvatskoj) i govoru Conegliana (provincia di Treviso u Italiji). U dostupnoj lingvističkoj literaturi često se koriste sintagme: splitski dijalekt, dubrovački dijalekt, trogirski dijalekt. U talijanskoj literaturi još su učestalije sintagme poput dialetto veneziano, dialetto romano, dialetto padovano i sl. Neosporno je da je dijalekt skup mjesnih govora, ali radi izbjegavanja terminoloških nedoumica, dalje u tekstu se raspravlja o *trogirskom dijalektu* (TD) i o *dijalektu Conegliana* (CD).

Prema tome, prostorno određenje istraživanja bila je sinkronijska »snimka« korištenja dijalektalnoga leksika u Trogiru i Coneglianu. Odabir tih dvaju mjesta uvjetovali su sljedeći metodološki razlozi:

- oba grada su tipični predstavnici manjih urbanih sredina (do 50.000 stanovnika) koje gravitiraju još većim gradskim središtima (Trogir Splitu, Conegliano Trevisu);

- oba grada, neovisno o dostignutom stupnju urbanizacije, zadržavaju značajne i naglašene ruralne elemente, naročito zbog zaleđa koje im gravitira;

- oba grada su u posljednjih pedeset godina uvelike promijenila demografsku strukturu;

- za oba grada postoje objavljeni dijalektološki rječnici mjesnih govora. To su:

1. Duško Geić i Mirko Slade-Šilović, *Rječnik trogirskog čakavskog govora*⁷

⁶ Dalibor Brozović, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970., str. 13.

⁷ Duško Geić, Mirko Slade-Šilović, *Rječnik trogirskog čakavskog govora*, Muzej grada Trogira, Trogir, 1994., 306 str. (Izdanja Muzeja grada Trogira, sv 9): Leksikološka grada ovoga rječnika obuhvaća nekoliko izvora: građu prikupljenu anketiranjem autohtonih govornika, pisane izvore (književna djela; pravno-administrativne spise: ugovore, oporuke), kao i vlastito znanje i sjećanje autorā. Natuknice se nižu abecednim redom, s uobičajnim gramatičkim oznakama, te obavijestima o morfološkoj kategoriji i uporabnoj vrijednosti riječi.

2. Pino Zardetto, *Piccolo dizionario del dialetto parlato nella zona di Conegliano e dintorni, con proverbi, modi di dire e citazioni sull'origine di alcuni vocaboli... ed altre storie tra realtà e leggenda*.⁸

Važan element hipotetskog i metodološkog okvira ovog istraživanja svakako su i povijesni razlozi: romanski element, koji je u ovom istraživanju venecijanski/venetski/talijanski, na dijelu hrvatskoga prostora je godinama, čak stoljećima imao vrlo važnu ulogu. On je bio dominantan i prestižan model, te je u izravnom dodiru ostavio duboke tragove u dalmatinskim dijalektima. Stoga nije neobično u njihovim govorima i danas naići na brojne lekseme venecijanskoga/venetskoga podrijetla. Venecijanska Republika, osim što je svojim trgovačkim i pomorskim uspjesima dokazala prevlast na moru, proširila se i na unutrašnjost Apeninskoga poluotoka. Zbog te svoje dvostruke ekspanzije, na moru i na kopnu, venecijanski je jezik ostavio svoje tragove i u današnjim dijalektima regije Veneto kao i u dalmatinskim dijalektima. Venecija je definitivno pripojila Conegliano 1389. godine, a Trogir 1419. godine. U sociologijskom je smislu značajno što je ona na tim prostorima ostala najvažniji ekonomski, politički i kulturni uzor sve do 1797. godine.

U lingvističkom smislu, moguće je »veneto« tretirati kao jezik, jer se unutar sebe dijeli na brojne dijalekte. U tom dijalektološkom kontekstu Venecija je imala važnu ulogu. Taj grad-država koji je ekonomski i kulturno bio povezan s teritorijem Veneta, na stanovit je način bio neovisan o kopnenom dijelu regije Veneto. Ipak je tako moćan i bogat, prestižan i utjecajan, uspio nametnuti svoj dijalektalni model.

Colonian Venetian,⁹ kako ga naziva Bidwell, ili veneziano »di là da mar«,¹⁰ kako ga naziva Folena, značajno je utjecao na dalmatinske dijale-

---

⁸ Pino Zardetto, *Piccolo dizionario del dialetto parlato nella zona di Conegliano e dintorni, con proverbi, modi di dire e citazioni sull'origine di alcuni vocaboli... ed altre storie tra realtà e leggenda*, Canova, Treviso, 2000, 190. str.: Leksikološku građu ovoga rječnika autor je sakupio uglavnom slušajući i bilježeći razgovorni stil svojega grada: onaj kojim se govori na tržnici, na ulici, u mjesnim kavanama i među mještanima. Materijal je izložen abecednim redom, s akcentuacijom, morfološkim kategorijama i obogaćen frazemskom građom.

⁹ Charles E. Bidwell, *Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact*, *General Linguistics* 7, 1967, str. 13-30.

¹⁰ Gianfranco Folena, *Introduzione al veneziano "de là da mar"*, *Bolletino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo*, 10-12, 1968-1970, str. 331-376.

kte. Za venecijanske vladavine sva se administrativna, politička i trgovačka aktivnost odvijala pod budnim okom Venecije i njezinih namještenika, koji su sa sobom donijeli i svoj jezik. Lingvistička »slika« Venecije onoga doba širila se Dalmacijom miješajući se s dalmatskim, autohtonim roman-skim idiomom i sa slavenskim idiomima.

Dolaskom Austrije promijenila se vlast, ali je zadržan venetski tip uprave. Zadržavanjem toga tipa uprave ostala je u uporabi venetska varijanta u svim važnijim domenama javnoga života. Talijanskim književnim jezikom služio se samo činovnički sloj, a upotrebljavao se i u obrazovnim institucijama. I u većini talijanskih regija situacija je bila vrlo slična.

Zbog svoje geografske blizine i neprekinutih ekonomskih i kulturnih doticaja, taj venetski/talijanski utjecaj u istraživanim dalmatinskim krajevima nije se ni do danas prekinuo. U takvim kontinuiranim društvenim kontaktima utjecaj gotovo nikad nije jednosmjernan. Analizom leksika današnjih venetskih dijalekata moguće je pronaći neznatne utjecaje dalmatskoga i hrvatskoga.¹¹ Ipak je venetsko/talijanski na ovom području stoljećima bio nositelj ekonomskoga i kulturnoga prestiža.

METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Tijekom siječnja 2001. godine proveli smo pilot-istraživanje u Trogiru i Coneglianu. Osnovna namjera je bila pretestiranje mjernoga instrumenta u formi upitnika, a on je sadržavao skalu konstruiranu u dva *jezična tipa* (hrvatski i talijanski). Oba su tipa testirana na svojem jezičnom i geografskom prostoru, hrvatski tip na prostoru Trogira, s ukupno pet ispitanika ($n^1=5$) i talijanski tip na prostoru Conegliana, s ukupno pet ispitanika ($n^2=5$). Dakle, konstruirana je i pretestirana *skala učestalosti* uporabe dijalektalnih leksema u svakodnevnom životu. Ona je nastala tako što smo iz postojećih rječnika¹² odabrali korpus »istih« leksema. Lekseme smo poredali abecednim redom koji u obje skale nije istovjetan jer je riječ o hrvatskoj i talijanskoj varijanti. Svaka je skala sadržavala ukupno 123 itema, tj. leksema definirana u dijalektalnom obliku s paralelnim tumačenjem na

¹¹ V. npr. Flavia Ursini, *Sedimentazioni culturali sulle coste orientali dell'Adriatico: il lessico veneto-dalmata del Novecento*, in Atti e Memorie della Società Dalmata di Storia Patria, Padova, 1989, str. 148-159.

¹² Spomenuti u bilješkama ad. 7. i ad. 8.

standarnom jeziku (hrvatski / talijanski). Korpus dviju skala razlikovao se utoliko što su leksemi, koje uvjetno nazivamo »istim«, prilagođeni jezičnim/dijalektalnim sistemima u kojima se nalaze. Kod leksema venetskoga dijalekta koji su se udomaćili u trogirskom dijalektu, došlo je do adaptacija i promjena na svim razinama, primjerice:

1. na fonetskoj razini:

- vokalske promjene

DC zonta > DT žûnta

DC squero > DT škvěr

- konsonantske promjene

DC busa > DT bûža

DC cussín > DT kùšín

2. na morfološkoj razini:

- promjena roda imenica

DC recìn (m) > DT rècîna (f)

- glagoli na -are vladaju se kao idioglotska skupina na -at

DC molâr > DT mòlât

3. na semantičkoj razini:

- promjena u semantičkoj ekstenziji, suženje značenja

DC moléta, forcina da capelli, pinzetta > DT mòlète, hvataljke za žar

- promjena u semantičkoj ekstenziji, proširenje značenja

DC caranpàna – detto di vecchia, brutta donna > DT karànpàna – podrugljiv nadimak starim brodovima; preneseno značenje netko ofucan i ostario.

Konstruiranim smo skalama mjerili učestalost uporabe određenih leksema u svakodnevnom govoru. Prema vrsti, ovo su skale intenziteta čiji su stupnjevi: 1. vrlo često, 2. povremeno, 3. gotovo nikada (vidi skale u Prilogu broj 1. i broj 2.).

Pilot-istraživanje provedeno je na dva istraživačka poduzorka (u Trogiru i u Coneglianu). Ispitane su gotovo istovjetne skupine ispitanika s obzirom na strukturalna obilježja. One su distribuirane prema mjestu rođenja, stupnju obrazovanja (završenoj školi), te vrsti zanimanja. Poduzorcji se gotovo u cijelosti podudaraju i u dobnoj strukturi. Na taj način, zahvaljujući sličnoj metodološkoj strukturiranosti dviju skupina ispitanika, bilo je moguće zaključivati o rezultatima pilot-istraživanja kao relevantnim indicijama za kasnije planirano i provedeno istraživanje na tim prostorima. Metrijske

značajke testiranih skala zadovoljile su u bitnoj mjeri, pa su kao takve u sličnoj formi korištene i kasnije, u terenskoj fazi empirijskog istraživanja. Ono je obavljeno tijekom ožujka 2001. godine. Prema tome, bilo je relevantno u vrlo kratkom vremenskom razdoblju orijentirati se istraživačkim nacrtom na isti geografski prostor, s istim metodološkim instrumentarijem, te operacionaliziranim istraživačkim ciljevima i problemima.

ANALIZA REZULTATA

U ožujku 2001. godine provedeno je istraživanje primjenom *slučajnog uzorka*, proporcionalnoga tipa.¹³ Prema opsegu, hrvatski, tj. trogirski (TD) poduzorak obuhvatio je ukupno 84 ispitanika. Talijanski poduzorak, u Coneglianu (CD) obuhvatio je 53 ispitanika. Obje uzorkovane skupine ispitanika kontrolirane su s obzirom na tri strukturalna obilježja: dobno, spolno i prema mjestu stalnoga boravka. To znači da po tim strukturalnim značajkama istraživački poduzorcji u bitnoj mjeri statistički nalikuju. U tom kontekstu, utvrđene su ove aritmetičke sredine (mean=as) za spomenuta strukturalna obilježja:¹⁴

OBILJEŽJA	TD*		CD**	
	as	sn	as	sn
dob	2,202	1,015	2,264	1,059
spol	1,571	0,498	1,547	0,503
mjesto stalnoga boravka	4,333	1,101	1,000	0,000

* trogirski poduzorak

** poduzorak iz Conegliana

¹³ Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava – 31. ožujak 1991. – stanovništvo prema narodnosti po naseljima, Dokumentacija 881, Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1992.

¹⁴ Uz prikazane aritmetičke sredine usporedno se ilustriraju i standardne devijacije (sn) raspršenosti rezultata od prosječnih vrijednosti.

Preostala analizirana strukturalna obilježja pokazuju određene specifičnosti, te upućuju na generalizacije nekih kvalitativnih različitosti. To je primjerice demografska heterogenost ispitivanih skupina, posebno istaknuta u distribuciji TD-a, koji pokazuje veću disperziranost ispitanika prema mjestu rođenja kao strukturalnom obilježju. To ukazuje na heterogeniju demografsku strukturu pripadnika ove istraživane podskupine. Tako se u cjelovitoj distribuciji tog obilježja javlja čak 17 različitih mjesta rođenja ispitanika.¹⁵ S druge strane, u uzorkovanoj distribuciji CD-a, nalazi se samo jedan ispitanik s mjestom rođenja u Santa Lucia di Piave, dok je preostalih 98,1 posto rođeno u Coneglianu. Dakle, ova je struktura u analiziranom kontekstu daleko homogenija.

Slične dimenzije heterogenosti strukture uzorka moguće je pronaći na obrazovnoj, a osobito na socio-profesionalnoj razini. Naime, u obrazovnom kontekstu većina (54,7 posto) ispitanika iz CD-a je s višom, odnosno visokom naobrazbom ili završenim fakultetom.¹⁶ Nasuprot tome, u TD-u je daleko manje onih koji su završili višu, odnosno visoku školu, fakultet ili akademiju (34,1 posto).¹⁷

U strukturiranosti trenutnoga zaposlenja, odnosno aktualnoga zanimanja ispitanika, više je zaposlenih u CD-u (58,5 posto) nego u TD-u (48,8 posto). U oba poduzorka preostali ispitanici su nezaposleni, ili su pak umirovljeni, odnosno domaćice. Ovih posljednjih u CD-u je nešto manje od trećine (26,4 posto), dok ih je u TD-u daleko manje (9,5 posto). Takva strukturabilnost rezultata u socio-profesionalnom smislu bila je očekivana, jer je u kontroli dobnoga obilježja u CD-u bilo 62,3 posto, a u TD-u 53,5 posto ispitanika u životnoj dobi do četrdeset godina.¹⁸

¹⁵ To su sljedeća mjesta za TD: Trogir (40,5%), Split (33,3%), Okrug (3,6%), Šibenik (3,6%), te preostala mjesta s učešćem u rasponu od 2,4% do 1,2% (Brač, Kaštela, Travnik, Bugojno, Doboj, Sinj, Sombor i Vinkovci)

¹⁶ U toj distribuciji je $as = 3,340$; $sn = 1,159$.

¹⁷ U ovoj distribuciji je $as = 3,155$; $sn = 1,207$. Tu pronalazimo 28,6% sa završenom srednjom školom, te 39,3% s nepotpunom ili završenom osnovnom školom. Istodobno, u CD-u ispitano je 20,8% sa završenom srednjom školom, te isti broj sa završenom osnovnom školom ($as = 3,340$; $sn = 1,159$).

¹⁸ Dok je u TD-u 38,1% ispitanika smješteno u dobnoj kategoriji od 41 do 60 godina, u CD-u takvih ima 20,8%. Najstarija zastupljena dobna kategorija dvostruko je veća u CD-poduzorku od one iz TD-poduzorka (17% naspram 8,3%).

Osim trenutnoga zaposlenja koje je mjereno kao indikator socio-profesionalne varijable, analizirano je i zanimanje kao sljedeća strukturalna dimenzija. Ispitani su:

ZANIMANJE	TD		CD	
	f	%	f	%
profesor, učitelj / insegnante	13	15,5	1	1,9
direktor, vlasnik poduzeća / direttore	5	6,0	2	3,8
obrnik, trgovac / artigiano, commerciante	3	3,6	7	13,2
službenik, tajnica / segretaria, impiegata	4	4,8	7	13,2
čistač, -ica / operaio	3	3,6	6	11,3
slobodna profesija / artista	3	3,6	4	7,5
stručnjak-projektant	9	10,7	-	-
commercialista	-	-	2	3,8
učenik, student / studente	27	32,1	9	17,0
nezaposlen, ne radi / disoccupato	16	19,0	15	28,3
nepoznato (b.o.)	1	1,2	-	-
UKUPNO	84	100,0	53	100,0

Analizom prosječnih vrijednosti rezultata (*as*) dobivenih skalom učestalosti uporabe leksema u svakodnevnom životu govornika TD-a i govornika CD-a, utvrdili smo koje se riječi slabije i rjeđe, odnosno češće ili svakodnevno koriste. Stoga smo empirijske rezultate klasificirali u *tri clustera*.¹⁹

Prvi cluster obuhvaća često korištene lekseme u svakodnevnom životu ispitanika. Njihove prosječne vrijednosti (*as*) smještaju se u rasponu od 1,1 do 1,2. Naime, veća prosječna vrijednost rezultata ili veći *as* pretpostavlja slabije ili rjeđe korištene lekseme u svakodnevnom životu. Napominjemo da

¹⁹ Cluster je skupina srodnih elemenata u statističkom skupu.

u obje skalirane empirijske distribucije (TD i CD) nisu pronađeni *as* niži od 1,100, što upućuje na zaključak da vrlo česte uporabe određenih leksema u prosječnom smislu nije bilo ni u jednoj od ispitanih populacija. U analizi smo također eliminirali i lekseme *s as* većim od 2,8. To upućuje na zaključak da empirijski nisu pronađene prosječne vrijednosti leksema koji se nikada ne koriste u svakodnevnom životu.

U **drugi** cluster se smještaju osrednje ili povremeno korišteni leksemi, čija uporaba ovisi o svakodnevnim životnim situacijama. Ta metodološka skupina obuhvaća *as* od 1,3 do 1,9.

Treći cluster čine prosječne vrijednosti leksema koji se slabo ili vrlo rijetko koriste u svakodnevnom životu. Empirijski su pronađeni u rasponu od 2,0 do 2,755.

Uvažavajući aspekte komparativnoga pristupa u ovom sociolingvističkom istraživanju, u nastavku ćemo usporedno prikazati istraživačke rezultate po pojedinim clusterima.

Tako se u prvi cluster često korištenih leksema smještaju sljedeće riječi:

1. cluster:

as	TD
1,119	škvēr
1,143	srdèla
1,155	jàkèta, màrènda
1,167	pàtina
1,179	tèća
1,190	balūn, botūn, pašticàda
1,202	kantūn
1,214	kùšîn, mǎća
1,226	tòć
1,238	fàžòl, frìtula, gřdelin
1,250	grīntav, kārta, lǎštik, štùf
1,274	bèštíma
1,286	kantunāl
1,298	bàlđta

U prvom clusteru smještena su 23 leksema koji se pojavljuju samo u trogirskom poduzorku. Oni se uvjetno mogu smjestiti u određena životna područja kao što su: jelo ili prehrana, predmeti svakodnevnog uporabe, raspodjeljenja, te određeni leksemi koji bi se mogli označiti odrednicama slobodnoga vremena. Taj prvi cluster obuhvaća, u smislu zastupljenosti, uporabe određenih leksema u svakodnevnom govoru, one *as* leksema koji su zastupljeni u rasponu od 1,1 do 1,2 i koji se nalaze samo u hrvatskoj varijanti poduzorka. U toj skupini leksema gotovo trećina se odnosi na jelo i prehranu, što govori o specifičnoj uporabi dijalektalnih leksema u TD-u.

2. cluster:

as	TD	CD
1,319	kùkùmar, perùn, rèćina, takùjìn	
1,333	pitūr, rīži-bīži	
1,340		màcia
1,345	gròp, kùvërta	
1,357	ćakula	
1,369	tiràka	
1,381	běštija, škovàcěra	
1,393	pomidôr	
1,396		mona, monàda
1,405	přiša, šjôr	
1,417	pégula	
1,440	lãta, šjôra	
1,452	bãba, friškîna	
1,453		técia
1,464	štrukávàt	
1,476	dòta, kućàrîn	
1,488	brùškîn, kãla	
1,491		cuciarîn
1,500	bùtîga, kôgoma	
1,509		fritola, stùfa
1,528		ciapàr

as	TD	CD
1,547		cantón, vòja
1,560	bokūn	
1,566		bèstia, ociàda
1,571	bokāl	
1,583	bûža	
1,585		freschìn, tacuín
1,595	bùrìn, kanpànèl	
1,604		golosa
1,619	kúrdìla	
1,623		bocón, campanèl, casìn, ciàcola
1,631	kòltrína	
1,642		pitór
1,643	gàriful, rěful	
1,655	bānda	
1,660		pirón, siór
1,667	papàgǎlo	
1,679		coltrina, recìn, sióra
1,702	škīna	
1,714	bāva, lùmìn	
1,717		gnànca
1,726	skalìnāda, žūnta	
1,736		cārta, risi
1,738	tìnèl	
1,750	bāl	
1,755		botéga, pomidòro
1,774	mandòlàt, vòja	pareciàr
1,792		siòla, tocét
1,811		botón, busa, nona
1,830		còtola, cussín, fasiòl, covèrta
1,833	àfān	
1,845	armàdūra	
1,849		grintóso, pàtina

as	TD	CD
1,857	dèbòto, intìmèla, kanocāl	
1,868		fameja, órco
1,887		bestéma, stràocio
1,893	gùlôz	
1,917	šjòla	
1,929	bùlîn, marangūn	
1,940	mòlàt, poštjēr	
1,943		inbùtida, zónta
1,952	kapùnèra	
1,962		grópo, marénda, sardèla, scoassèra
1,964	mònàda	
1,976	fròntîn, vèntula	
1,981		bàva, papagàl, pressa
1,988	inbòtida	

Drugi cluster obuhvaća osrednje, povremeno korištene lekseme. Oni su smješteni u rasponu od 1,3 do 1,9, i to u oba poduzorka. Ovaj je cluster najzanimljiviji utoliko što su u njemu leksemi koji se javljaju u svakodnevnom životu, vezani za domaćinstvo, bliske međuljudske kontakte i slobodno vrijeme. Dobivene vrijednosti pokazuju, kako u TD-u, tako i u CD-u, da postoji sloj leksema koji se koriste povremeno, ali dosljedno i koji pokazuju tendenciju održanja i u budućnosti. Bilo bi zanimljivo istraživati upravo ovaj cluster dijakronijskim pristupom.

3. cluster:

as	TD	CD
2,000	ùžànca	balón, bànda, canociàl, ciuciàr, moléta, molàr, predicàr
2,019		cucùmàro, zogadór
2,038		saéta
2,048	guantijêra	
2,057		bàba, giachéta
2,060	ćùcat, fràjât	

as	TD	CD
2,071	òrâda	
2,075		bocàl
2,094		mandolàto, scalinàda
2,095	karànpâna	
2,107	ćàpàt, kùnjâda, ùnjul	
2,131	môna	
2,132		usànsa
2,143	njânka, štròlđć	
2,151		creànsa
2,179	kàžîn	
2,189		balòta
2,208		gardelín
2,226	predikât	caranpàna, pérgolo, lumín, intimèla, frontín, relòjo
2,245		fojo
2,250	kočèta, kòtula	
2,264		tiràca
2,283		armadura
2,321	nôna	afàno, cordèla
2,333	fàmèja	
2,340		bruschín, càmara, úgnolo, cugnàda
2,345	parìcât, rèlòj	
2,357	kôgo	
2,358		armerón, véntola, strucolàr
2,369	krèjânca	
2,377		balín, svejarín
2,381	mòlète	
2,393	kàmara	
2,405	pêrgul, žvejàrin	
2,415		rochéta
2,429	oćàda, rîži	
2,434		falsón

as	TD	CD
2,452	pànâda	
2,453		dota, debòto
2,464	armerŭn	
2,472		cògo
2,476	falšŭn	
2,491		cantonál
2,509		postierà, lata, làstico, garòfolo, frajàr
2,512	føj	
2,524	komõn	
2,528		pégola, guantiéra
2,547		schína
2,566		bal, panàda
2,571	ôrko	
2,585		caponèra, cucèta
2,604		marangón
2,619	zogradŭr	
2,623		tinèl
2,642		cogòma
2,643	šàjèta	
2,679		borín, lanbicàr
2,698		oràda, squèro
2,717		coltrina, pastissàda
2,736		rèfolo
2,755		càle

Treći cluster obuhvaća vrlo rijetko korištene lekseme u svakodnevnom životu. S obzirom na mjesto u ovoj distribuciji tendenciju nestajanja iz svakodnevne uporabe u oba dijalekta bi imao jedan jedini leksem, a to je pànâda (u TD-u *as* = 2,452, u CD-u *as* = 2,566). Tri leksema: škvěr, pašticâda, làštik (TD) iskazuju kontradiktorni status u svojoj empirijskoj pojavnosti. Dijametralno suprotno se smještaju kao statističke veličine u prvom clusteru u TD-u, odnosno u trećem u CD-u.

Neznatne razlike postoje između jednog i drugog poduzorka s obzirom na opise načina života koje su ispitanici dali. Decidirana polovica opisuje svoj način života kao izuzetno dobar, solidan, odnosno relativno dobar, premda ne previše. U TD-u to je 54,7 posto, a u CD-u 52,8 posto ispitanika. Oni koji opisuju svoj način života kao osrednji, ni loš ni dobar, nalaze se na sličnoj razini: u TD-u ih je 21,4 posto, a u CD-u 24,5 posto. Najznačajnije razlike su u opisima načina života koji imaju negativne konotacije: 22,6 posto ispitanika TD-a o svojem načinu života kaže da nije loš, ali da bi mogao biti bolji. Takvih je 17,0 posto ispitanika u CD-u. Ispitanika koji svoj način života opisuju krajnje negativno, više je, premda u neznačajnoj mjeri u talijanskom poduzorku (3,8 posto CD, 1,2 posto TD).

Varijabla iz hrvatskog upitnika koja se odnosi na dodire s talijanskim jezikom kazuje nam u kojoj su mjeri oni aktualni. Ona se vezuje na hipotezu od koje smo krenuli: jezični utjecaji nisu jednosmjerni, oni su isprepleteni i u kontinuiranim društvenim interakcijama. Sva su lingvistička kretanja usko povezana s društvenim kretanjima, odnosima, pojavama i procesima. U polaznim smo hipotezama izdvojili medijske i obrazovne utjecaje kao primarne izvanlingvističke faktore koji utječu na lingvistička kretanja. Oni su se konkretizirali i u ovim empirijskim podacima. Naime, 39,3 posto, više od trećine ispitanika iz TD-a tvrdi da je u dodir s talijanskim jezikom došlo putem učenja, tj. u obrazovnom sustavu. Značajan udio, tj. 22,6 posto je došao u dodir s talijanskim jezikom putem medija. Onih koji ističu da nikakvih dodira s tim jezikom nisu imali daleko je manje, tj. 11,9 posto. To znači da je dodira bilo, da ih još uvijek ima, da su ispitanici svjesni tih dodira, da ih percipiraju, čak i uočavaju koji su to dodiri: obrazovni, odnosno medijski kao najzastupljeniji. Nakon njih slijede osobni kontakti, putovanja i na posljednjem mjestu poslovni kontakti i boravak u Italiji. Ta distribucija empirijski oslikava društvene prilike u Hrvatskoj: poslovni kontakti i putovanja su na posljednjem mjestu, a prednjače obrazovanje i mediji, kojima su svi izloženi u većoj ili manjoj mjeri.

ZAKLJUČAK

Polazeći od pretpostavke o međusobnim utjecajima i srodnostima ovih dvaju dijalekata, krenuli smo u empirijsko istraživanje. Istraživanje je provedeno primjenom slučajnog uzorka, i to upitnikom sa strukturalnim obilježjima i skalama učestalosti uporabe dijalektalnih leksema u svakodnevnom životu u hrvatskom, tj. trogirskom poduzorku (TD) i talijanskom, tj. podu-

zorku Conegliana (CD). Obje skupine ispitanika kontrolirane su s obzirom na tri strukturalna obilježja: dob, spol i mjesto stalnog boravka. Rezultat toga je njihova slična distribucija. Ostala strukturalna obilježja kvalitativno se razlikuju, i to ona koja se odnose na demografsku heterogenost (posebice u TD-u), razlike u stupnju obrazovanja, opisu načina života i dr.

Empirijske rezultate dobivene analizom skala učestalosti uporabe leksema u svakodnevnom životu govornika TD-a i govornika CD-a klasificirali smo u tri clustera. U prvom smo clusteru prikazali lekseme često korištene u svakodnevnom životu koji se pojavljuju samo u hrvatskoj varijanti poduzorka. U drugom se clusteru nalaze osrednje i povremeno korišteni leksemi u prosječnom smislu. Oni su najbrojniji sloj i u TD-u i u CD-u i čine svakodnevni leksik koji se koristi redovito ali ne često. Treći cluster obuhvaća vrlo rijetko korištene lekseme u svakodnevnom životu kod ispitanika TD-a (kojih je neznatno više) i CD-a. S obzirom na ovu distribuciju po clusterima moguće je zaključiti da dijalektalne lekseme u svakodnevnom životu, u prosječnom smislu, nešto više koriste govornici TD-a negoli govornici CD-a.

Ako te rezultate pokušamo interpretirati u odnosu na uvodno poglavlje i na specifičnost odnosa dijalekata i jezika, tj. s obzirom na tendenciju globalizaciji, mogli bismo zaključiti da je u TD-u jače izražena težnja za očuvanjem dijalektalnih posebnosti. Zanimljivo bi bilo sagledati je dijakronijski, dakle pratiti je i u budućnosti.

LITERATURA

- Bellò, Emanuele, *Dizionario del dialetto trevigiano*, Canova, Treviso, 1991.
- Berruto, Gaetano, *Fondamenti di sociolinguistica*, Laterza, Roma-Bari, 1995.
- Bidwell, Charles E., *Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact*, *General Linguistics* 7, 1967., str. 13-30.
- Brozović, Dalibor, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- Chambers, J.K.; Trudgill, P., *La dialettologia*, Il Mulino, Bologna, 1987 (edizione originale: *Dialectology*, Cambridge, Cambridge University Press, Cambridge, 1980).
- Cortelazzo, Manlio, *Avviamento critico allo studio della dialettologia italiana. I. Problemi e metodi*, Pacini, Pisa, 1969.

- Fishman, Joshua A., *Sociologija jezika*, Svjetlost, Sarajevo, 1978. (*Sociology of Language*, Newbury House, Rowley, 1970).
- Folena, Gianfranco, *Introduzione al veneziano »de là da mar«*, Bolletino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo 10-12, 1968-1970, str. 331-376.
- Gačić, Jasna, *Romanski elementi u splitskom čakavskom govoru*, Čakavska rič 1-2, Split, 1979.
- Geić, Duško; Slade-Šilović, Mirko, *Rječnik trogirskog čakavskog govora*, Muzej grada Trogira, Izdanja Muzeja grada Trogira, sv 9, Trogir, 1994.
- Guala, Chito, *I sentieri della ricerca sociale*, La Nuova Italia Scientifica, Roma, 1996.
- Jutronić-Tihomirović, Dunja, *Aspekti socijalne i urbane dijalektologije*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, sv. 24(14), Zadar, 1985., str. 29-38.
- Katičić, Radovan, *Jezikoslovni ogledi*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- *Linguaggio e contesto sociale* (a cura di Pier Paolo Giglioli e Giolo Fele), il Mulino, Bologna, 2000.
- Lisac, Josip, *Čakavsko narječje i njegova proučavanja*, Čakavska rič 1, Split, 1999., str. 63-70.
- Lisac, Josip, *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
- Lisac, Josip, *Iz sociolingvističke problematike goranskih kajkavskih govora*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, sv. 25(15), Zadar, 1986., str. 37-44.
- Šimunković, Ljerka, *Romanizmi u dalmatinskim urbanim govorima*, Književni jezik 18/3, Sarajevo, 1989.
- Škiljan, Dubravko, *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb 1985.
- Trudgill, Peter, *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*, Penguin Books, Harmondsworth, revised edition, 1995.
- Ursini, Flavia, *Sedimentazioni culturali sulle coste orientali dell'Adriatico: il lessico veneto-dalmata del Novecento*, in Atti e Memorie della Società Dalmata di Storia Patria, Padova, 1989.
- Varvaro, Alberto, *La lingua e la società. Le ricerche sociolinguistiche*, Guida, Napoli, 1978.
- Vidović Radovan, *Čakavske studije*, Čakavski sabor, Split, 1978.
- Zardetto, Pino, *Piccolo dizionario del dialetto parlato nella zona di Conagliano e dintorni, con proverbi, modi di dire e citazioni sull'origine di alcuni vocaboli... ed altre storie tra realtà e leggenda*, Canova, Treviso, 2000.

Prilog br. 1

Trogir, ožujak 2001.

UPITNIK – CRO

(molimo Vas da upišete samo **jedan** odgovor)

1. DOB: _____ godina
2. SPOL: 1. muški
2. ženski
3. MJESTO ROĐENJA: _____
4. MJESTO STALNOG BORAVKA: _____
5. ZAVRŠENA ŠKOLA:
  1. nepotpuna osnovna škola
  2. osnovna škola
  3. srednja škola
  4. viša škola
  5. visoka škola (fakultet, akademija)
6. ČIME SE TRENUTNO BAVITE:
  1. školujem se / studiram
  2. zaposlen, -a
  3. nezaposlen, -a; ne radim, niti želim raditi
  4. nezaposlen, -a, ali tražim posao
  5. umirovljenik, -ca / domaćica
7. AKO STE ZAPOSLENI, NAVEDITE SVOJE ZANIMANJE:
_____
8. KAKO BISTE OPISALI SVOJ NAČIN ŽIVOTA:
  1. izuzetno dobar i solidan život
  2. dobar, ali ne previše
  3. osrednji, ni loš ni dobar
  4. nije loš, ali bi mogao biti bolji
  5. sasvim loš i jadan
9. VAŠI DODIRI S TALIJANSKIM JEZIKOM:
  1. boravak u Italiji (duži od 6 mjeseci)
  2. putem medija (TV, novine, film, glazba)
  3. učenjem talijanskog jezika (škola, tečajevi)
  4. na putovanjima (turističkim)
  5. poslovni kontakti
  6. osobni kontakti (rodbina, prijatelji)
  7. nikakvi

Koliko često koristite sljedeće riječi?

vrlo često – povremeno – gotovo nikada (odgovor označite **samo jednim križićem - x**)

riječ	vč	pov	nik	riječ	vč	pov	nik
1. àfân, <i>nesvjestica</i>				32. fròntîn, <i>prednji dio kape koji štiti od sunca</i>			
2. armàdûra, <i>skela za gradnju</i>				33. gàriful, <i>karanfil</i>			
3. armerûn, <i>ormar</i>				34. gđdelin, <i>vrsta ptice pjevice (češljugar)</i>			
4. bàba, <i>baka; bogomoljka</i>				35. grîntav, <i>dosadan u prigovaranju; plačljiv</i>			
5. bâl, <i>ples</i>				36. gròp, <i>čvor, uzao</i>			
6. bàlđta, <i>boća; kugla</i>				37. gùlòz, <i>lakom, proždrljiv</i>			
7. balûn, <i>lopta</i>				38. gvantijêra, <i>poslužavnik, pladanj</i>			
8. bānda, <i>strana</i>				39. inbòtîda, <i>pokrivač za krevet</i>			
9. bâva, <i>povjetarac</i>				40. intimèla, <i>jastučnica</i>			
10. bèštija, <i>životinja općenito</i>				41. jàkèta, <i>kratki kaput, sako</i>			
11. bèštîma, <i>psovka, kletva</i>				42. kàla, <i>uska uličica</i>			
12. bokāl, <i>vrč</i>				43. kāmara, <i>soba</i>			
13. bokûn, <i>komad; malo</i>				44. kanočâl, <i>dalekozor</i>			
14. botûn, <i>dugme</i>				45. kanpànêl, <i>zvonik</i>			
15. brùškîn, <i>četka</i>				46. kantûn, <i>kut, ugo</i>			
16. bùlîn, <i>najmanja boća</i>				47. kantunāl, <i>noćni ormarić</i>			
17. bùrîn, <i>lagani sjeveroistočni vjetar</i>				48. kapùnêra, <i>kokošinjac</i>			
18. bùtîga, <i>dućan</i>				49. karànpāna, <i>pren. netko ofucan i ostaro</i>			
19. bùža, <i>rupa</i>				50. kārta, <i>papir</i>			
20. čakula, <i>trač, brbljanje</i>				51. kàžîn, <i>javna kuća</i>			
21. čakpāt, <i>uhvatiti, dobiti</i>				52. kočèta, <i>starinska drvena postelja</i>			
22. čūcat, <i>sisati</i>				53. kôgo, <i>kuhar</i>			
23. dèbđto, <i>skoro, umalo</i>				54. kôgoma, <i>lončić za kuhanje crne kave</i>			
24. dđta, <i>miraz</i>				55. kòltrîna, <i>zavjesa</i>			
25. falšûn, <i>pokvarenjak, neiskrena osoba</i>				56. komõn, <i>niski sobni ormar s ladicama</i>			
26. fāmēja, <i>obitelj</i>				57. kòtula, <i>suknja</i>			
27. fāžòl, <i>grah</i>							
28. fòj, fòja, <i>list papira; novina</i>							
29. frājāt, <i>neumjereno trošiti; gostiti se</i>							
30. frìškîna, <i>vojnj počemu što je svježè...npr.:ribe</i>							
31. fritula, <i>uštipak</i>							

riječ	vč	pov	nik	riječ	vč	pov	nik
58. krèjânca, <i>pristojnost, uljudnost</i>				89. perün, <i>viljuška</i>			
59. kućârîn, <i>žličica</i>				90. pitūr, <i>bojadiser</i>			
60. kùkũmar, <i>krastavac</i>				91. pomidõr, <i>rajčica</i>			
61. kũnjâda, <i>snaha, zaova, jetrva</i>				92. poštjër, <i>poštar</i>			
62. kúrdïla, <i>vrpca, traka</i>				93. predikât, <i>propovijedati, moralizirati</i>			
63. kùšîn, <i>jastuk</i>				94. pñiša, <i>žurba, hitnja</i>			
64. kùvërta, <i>prekrivač; pokrov</i>				95. rëćina, <i>naušnica</i>			
65. lambikât, <i>dugo vremena namakati, dugo ispirati</i>				96. rëful, <i>udar, nalet vjetra</i>			
66. lãštik, <i>gumena traka</i>				97. rëlõj, <i>sat</i>			
67. lãta, <i>lim</i>				98. ríži-bíži, <i>jelo od riže i graška</i>			
68. lùmîn, <i>žičak, svijeća za pokojnika</i>				99. ròkëta, <i>raketa</i>			
69. mãca, <i>mrlja</i>				100. skalinãda, <i>stepenište; stepenice</i>			
70. mandõlât, <i>vrsta slastice</i>				101. srđëla, <i>vrsta plave ribe</i>			
71. marangũn, <i>drvodjelac</i>				102. šjàjëta, <i>munja, grom</i>			
72. màrënda, <i>prijepodnevi odmor</i>				103. šjijõla, <i>don cipele</i>			
73. mòlât, <i>pustiti, otpustiti</i>				104. šjõr, <i>gospodin</i>			
74. mòlëte, <i>hvataljke za žar</i>				105. šjõra, <i>gospoda</i>			
75. mõna, <i>glupan</i>				106. škina, <i>leda</i>			
76. mõnãda, <i>glupost</i>				107. škovãčëra, <i>lopatica za sakupljanje smeća</i>			
77. nõna, <i>baka</i>				108. škvër, <i>brodogradilište</i>			
78. njãnka, <i>niti</i>				109. štrõlõć, <i>razrok</i>			
79. õcãda, <i>kratak, potajni pogled</i>				110. štrukãvât, <i>tiještiti, gnječiti</i>			
80. õrãda, <i>vrsta kvalitetne morske ribe (komarča)</i>				111. štũf, <i>'biti štuf'- biti zasićen čime</i>			
81. õrko, <i>prvi dio psovke "Orko dio!","Orka mižerija!"</i>				112. takũjĩn, <i>novčanik</i>			
82. pãnãda, <i>hrana od raskuhana kruha</i>				113. tëća, <i>posuda za kuhanje jela</i>			
83. papãgãlo, <i>papiga</i>				114. tinël, <i>soba za prijem gostiju</i>			
84. paricât, <i>pripremiti</i>				115. tirãka, <i>naramenica</i>			
85. pašticãda, <i>vrsta jela od mesa</i>				116. tõć, <i>sos, umak</i>			
86. pãtina, <i>krema za cipele</i>				117. ùnjul, <i>jednostruk</i>			
87. pëgula, <i>nesreća</i>				118. ùžãnca, <i>običaj, navada</i>			
88. përgul, <i>balkon</i>				119. vëntula, <i>lepeza</i>			
				120. võja, <i>raspoloženje</i>			
				121. zogadũr, <i>igrač, sudionik u kakvoj igri</i>			
				122. žũnta, <i> Dodatak</i>			
				123. žvejãrin, <i>sat budilica</i>			

Prilog br. 2

Conegliano (TV), 2001

QUESTIONARIO – IT

(si prega di segnalare con una risposta sola)

1. ETÀ: _____ anni
2. SESSO: 1. maschile
2. femminile
3. LUOGO DI NASCITA : _____
4. RESIDENZA (CITTÀ): _____
5. TITOLI CONSEGUITI:
  1. scuola elementare non compiuta
  2. scuola elementare
  3. scuola media
  4. media superiore
  5. università
6. QUAL È LA SUA OCCUPAZIONE PRESENTE:
  1. frequento la scuola / studio
  2. impegnato
  3. disoccupato, non lavoro è non voglio lavorare
  4. disoccupato, ma cerco un lavoro
  5. pensionato / casalinga
7. SE IMPIEGATO QUAL È LA SUA PRESENTE OCCUPAZIONE:
_____
8. COME DESCRIVEREBBE IL SUO MODO DI VIVERE:
  1. eccellente
  2. abbastanza buono
  3. discreto
  4. non male, potrebbe essere migliore
  5. pessimo

Con quale frequenza usa le seguenti parole ?
molto spesso – qualche volta – quasi mai (si prega di segnalare con una crocetta sola)

parola	ms	qv	gm	parola	ms	qv	gm
1. afàno, <i>svenimento</i>				31. ciapàr, <i>prendere</i>			
2. armadura, <i>impalcatura</i>				32. ciuciàr, <i>succhiare</i>			
3. armerón, <i>armadio</i>				33. cògo, <i>cuoco</i>			
4. bàba, <i>donna pettegola; vecchiaccia</i>				34. cogòma, <i>cuccuma, bricco da caffè</i>			
5. bal, <i>ballo</i>				35. coltrina, <i>tenda</i>			
6. bálín, <i>pallino da bocce</i>				36. comò, <i>mobile da camera a cassettoni</i>			
7. balón, <i>pallone</i>				37. cordèla, <i>fettuccia di stoffa</i>			
8. balòta, <i>sfera schiacciata</i>				38. còtola, <i>sottana, gonna</i>			
9. bànda, <i>parte, lato</i>				39. creànsa, <i>educazione, gentilezza</i>			
10. bàva, <i>bàva de aria, de vento</i>				40. cucéta, <i>piccolo letto, culla</i>			
11. bestéma, <i>bestemmia</i>				41. cuciarín, <i>cucchiaino</i>			
12. bèstia, <i>bestia</i>				42. cucùmaro, <i>cetriolo</i>			
13. bocàl, <i>boccale, vaso</i>				43. cugnàda, <i>cognata</i>			
14. bocón, <i>boccone</i>				44. cussín, <i>cussino, guanciale</i>			
15. borín, <i>venticello freddo di Nord</i>				45. debòto, <i>quasi, fra poco</i>			
16. botéga, <i>bottega, negozio</i>				46. dota, <i>dote</i>			
17. botón, <i>bottone</i>				47. falsón, <i>ipocrita</i>			
18. bruschín, <i>spazzola, spazzolino</i>				48. fameja, <i>famiglia</i>			
19. busa, <i>buca, cavità</i>				49. fasiòl, <i>fagiolo</i>			
20. càle, <i>via</i>				50. fojo, <i>foglio, foglio di giornale</i>			
21. càmara, <i>camera</i>				51. frajàr, <i>sperperare, gozzovigliare</i>			
22. campanèl, <i>campanello</i>				52. freschìn, <i>odore sgradevole di pesce</i>			
23. canociàl, <i>binocolo</i>				53. fritòla, <i>frittella</i>			
24. cantón, <i>angolo</i>				54. frontín, <i>visiera</i>			
25. cantonál sm <i>angoliera</i>				55. gardelín, <i>cardellino</i>			
26. caponèra, <i>stia, gabbia per polli</i>				56. garòfolo, <i>garofano</i>			
27. caranpàna, <i>detto di vecchia, brutta...</i>				57. giachéta, <i>giacca, giubba</i>			
28. càrta, <i>biglietto, documento</i>				58. gnànca, <i>neanche, neppure</i>			
29. casìn, <i>bordello</i>				59. golosa, <i>ghiotta, leccarda</i>			
30. ciàcola, <i>chiacchiera</i>				60. grintòso, <i>arrabbiato, stizzoso</i>			

parola	ms	qv	gm	parola	ms	qv	gm
61. grópo, <i>nodo, groppo</i>				91. postìer, <i>postino</i>			
62. guantiéra, <i>vassoio</i>				92. predicàr, <i>ripetere, insistere</i>			
63. inbùtida, <i>trapunta da mettere sul letto</i>				93. pressa, <i>fretta, premura</i>			
64. intimèla, <i>federa del cuscino</i>				94. quèrta/covèrta, <i>coperta</i>			
65. lanbicàr, <i>distillare</i>				95. recìn, <i>orecchino</i>			
66. làstico, <i>elastico</i>				96. rèfolo, <i>soffio leggero di vento</i>			
67. lata, <i>lamina, lastra di un metallo</i>				97. relòjo, <i>orologio</i>			
68. lumín, <i>lucerna</i>				98. risi, <i>riso; risi e bisi-riso ai piselli</i>			
69. màcia, <i>macchia, il più delle volte per sporco</i>				99. rochèta, <i>razzo, fuoco d'artificio</i>			
70. mandolàto, <i>torrone</i>				100. saéta, <i>fulmine, folgore</i>			
71. marangón, <i>falegname</i>				101. sardèla, <i>sardina</i>			
72. marénda, <i>merenda, spuntino</i>				102. scalinàda, <i>scalinata, gradinata</i>			
73. molàr, <i>lasciar andare</i>				103. schína, <i>schiena, dorso</i>			
74. moléta, <i>forcina da capelli, pinzetta</i>				104. scoassèra, <i>pattumiera</i>			
75. mona, <i>stupido, sciocco</i>				105. siòla, <i>suola</i>			
76. monàda, <i>sciocchezza, stupidaggine</i>				106. siór, <i>signor</i>			
77. nona, <i>nonna</i>				107. sióra, <i>signora</i>			
78. ociàda, <i>occhiata, guardata</i>				108. squèro, <i>cantiere navale</i>			
79. oràda, <i>orata</i>				109. stràocio, <i>strabico</i>			
80. órco, <i>Orco can! – Porco cane</i>				110. strucolàr, <i>strizzare, torcere</i>			
81. panàda, <i>panata</i>				111. stùfa, <i>stancata</i>			
82. papagàl, <i>pappagallo</i>				112. svejarín, <i>svegliarono</i>			
83. pareciàr, <i>preparare, disporre per l'uso</i>				113. tacuín, <i>portafogli, portamonete</i>			
84. pastissàda, <i>pasticcata</i>				114. técia, <i>tegame, teglia</i>			
85. pàtina, <i>lucido da scarpe</i>				115. tinèl, <i>salotto</i>			
86. pégola, <i>sfortuna</i>				116. tiràca, <i>bretella</i>			
87. pérgolo, <i>poggiolo, terrazzino</i>				117. tocét, <i>sugo, intingolo</i>			
88. pirón, <i>forchetta</i>				118. úgnolo, <i>singolo, unico, da solo</i>			
89. pitór, <i>imbianchino</i>				119. usànsa, <i>usi e costumi di un luogo</i>			
90. pomidòro, <i>pomodoro</i>				120. véntola, <i>ventaglio</i>			
				121. vòja, <i>voglia, desiderio</i>			
				122. zogadór, <i>giocatore</i>			
				123. zónta, <i>aggiunta, appendice</i>			

I LESSEMI DIALETTALI NELLA PARLATA CIACAVA DI TRAÙ E DELLA PARLATA DI CONEGLIANO IN ITALIA

R i a s s u n t o

Lo scopo di questa ricerca sociolinguistica di tipo comparativo è lo studio del dialetto come la particolarità nei processi integrativi. È stata condotta la ricerca empirica usando il questionario con le variabili strutturali e le scale di frequenza d'uso dei lessemi dialettali nella parlata quotidiana di Traù (Croazia) e Conegliano (Italia). I risultati classificati e analizzati dimostrano l'uso leggermente più accentuato dei lessemi dialettali nella parlata di Traù.

Parole chiave: ricerca sociolinguistica, metodo comparativo, dialetto, lessema, scala di frequenza

DIALECTAL LEXEMES IN THE CHAKAVIAN SPEECH OF TROGIR AND THE SPEECH OF CONEGLIANO IN ITALY

S u m m a r y

Socio-linguistic research of the comparative type has been conducted, with the aim of studying the dialect as specific quality in integrative processes. Empirical research has been carried out, applying a questionnaire with structural characteristics and the scale of the frequency of dialectal lexemes usage in everyday speech in Trogir (Croatia) and Conegliano (Italy). Classified and analyzed results indicate a slightly emphasized usage of dialectal lexemes in Trogir.

Key words: socio-linguistic research, comparative method, dialect, lexem, scale of frequency

Podaci o autoru:

M. Nigoević radi u Privatnoj jezičnoj gimnaziji "Pitagora" u Splitu kao nastavnik talijanskog jezika. Radi kao suradnik na projektu Sveučilišta u Macerati "Monitoraggio sulla diffusione della lingua e cultura italiana nei paesi balcanici", kućna adresa: Osječka 24 d, Split, tel: 021 531 223.